

THỰC HÀNH SƯ PHẠM GẮN VỚI PHÁT TRIỂN *CHƯƠNG TRÌNH NHÀ TRƯỜNG PHỔ THÔNG*

TS. TRỊNH THỊ LAN*

Ngày nhận bài: 12/05/2016; ngày sửa chữa: 15/05/2016; ngày duyệt đăng: 16/05/2016.

Abstract: Teaching practice for pedagogic students is one of important tasks of Nguyen Tat Thanh Lower and Upper Secondary School and the criterion for the school's development. In the context of developing ability-oriented curriculum, teaching practice at Nguyen Tat Thanh secondary and high school has given opportunities for Hanoi National University of Education students and Nguyen Tat Thanh Secondary pupils in improve learning capacity to meet the requirements of education reform.

Keywords: Teaching practice, school curriculum.

Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành được thành lập ngày 4/7/1998 theo quyết định của Bộ GD-ĐT, với mục đích khởi thủy là trường thực hành của Trường Đại học Sư phạm (ĐHSP) Hà Nội. Mục tiêu chiến lược của nhà trường là thực hiện nhiệm vụ giáo dục phổ thông và trở thành môi trường thực hành nghề cho sinh viên (SV) sư phạm. 18 năm xây dựng và trưởng thành của nhà trường gắn với việc tham gia và phục vụ công tác thực hành sư phạm (THSP). Từ năm học 2013-2014, khi Trường thực hiện đề án "Xây dựng trường phổ thông thực hành Nguyễn Tất Thành theo mô hình phát triển năng lực của học sinh (HS)" và triển khai việc phát triển *Chương trình nhà trường (CTNT)*, công tác THSP có những thay đổi, khởi sắc đáng kể. Trong bài viết này, chúng tôi làm rõ những kết quả Trường đã đạt được trong việc triển khai công tác THSP gắn liền, kết nối với phát triển *CTNT* trong ba năm học vừa qua. Đây là một trong những nhân tố có ý nghĩa góp phần giúp Trường không chỉ ngày một khẳng định vị thế của một trường phổ thông chất lượng cao trong hệ thống các trường phổ thông ở Hà Nội và trong toàn quốc mà còn thể hiện rõ vai trò quan trọng đối với hoạt động đào tạo SV của Trường ĐHSP Hà Nội.

1. Tình hình thực hiện nhiệm vụ THSP của Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành thời gian qua

Trong những năm đầu tiên khi Trường mới thành lập, công tác THSP được ghi nhận chủ yếu ở hoạt động quay băng hình ghi lại các giờ học. Những giờ học được quay băng hình có khi có SV dự giờ, có khi không; SV đến tham dự các giờ học chủ yếu để phục vụ mục đích dân dụng để ghi hình. Việc làm này do các chuyên viên thuộc Phòng Đào tạo Trường ĐHSP

Hà Nội đảm nhiệm, không "đặt hàng" nội dung bài học và cũng không có những đòi hỏi cụ thể về phương pháp, hình thức dạy học đối với giáo viên (GV) và nhà trường nói chung. Ở giai đoạn này, công tác THSP ở Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành mang tính bị động, nghèo nàn về nội dung và hình thức hoạt động, mơ hồ về các tiêu chí đánh giá.

Từ năm học 2004-2005, Trường đã làm việc với các khoa đào tạo sư phạm của ĐHSP Hà Nội để đón nhận SV năm thứ ba đến THSP dưới hình thức kiến tập sư phạm nhằm chuẩn bị về thái độ, kinh nghiệm cho SV trước khi tham gia THSP đợt 1 ở các trường phổ thông khác. Nhà trường chuẩn bị nội dung cho SV kiến tập theo yêu cầu từ các khoa, gồm: thực hành quan sát giờ chào cờ, giờ sinh hoạt lớp và các giờ học chuyên môn. Hoạt động THSP bước đầu đi vào quy củ, có nội dung nhưng vẫn phụ thuộc vào việc đăng kí của các khoa. Trong đó, có một số khoa đưa SV đến trường THSP đều đặn, nghiêm túc (*Khoa Toán Tin, Ngữ văn, Lịch sử, Địa lí...*). Tuy nhiên, công tác THSP vẫn bị động, lẻ tẻ nên Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành không thể xây dựng kế hoạch THSP tập trung và phát huy hết khả năng trong việc tham gia công tác đào tạo của Trường ĐHSP Hà Nội.

Từ khóa 59 (2009-2013), SV Trường ĐHSP Hà Nội chuyển sang học chế tín chỉ, nên việc tổ chức THSP tại Trường càng khó khăn hơn, do việc bố trí thời gian cho các nhóm SV đến THSP rất phức tạp. Chỉ những khoa nào có cán bộ phụ trách nghiệp vụ sư phạm thật sự nhiệt tình với việc học nghề của SV mới triển khai công tác THSP hiệu quả.

Từ năm học 2013-2014, khi Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành bắt đầu phát triển *CTNT*,

* Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Trường ĐHSP Hà Nội cũng có những điều chỉnh chương trình đào tạo SV sư phạm phù hợp. Từ đó, Trường đã trở thành môi trường thuận lợi cho việc quan sát và áp dụng những đổi mới về nội dung và phương pháp dạy học. SV và nhiều giảng viên của Trường ĐHSP Hà Nội có nhu cầu tìm đến Trường để học nghề và nghiên cứu giáo dục. Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành đã triển khai kế hoạch công tác chuyên môn cho mỗi năm học phù hợp, sát sao hơn; trong đó, đặt công tác THSP như một nhiệm vụ đặc biệt quan trọng. Bên cạnh đó, việc phát triển CTNT cũng đặt ra nhiều yêu cầu mới cho công tác THSP.

2. Yêu cầu mới đối với công tác THSP khi Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành phát triển CTNT

Việc thực hiện đề án “*Xây dựng trường phổ thông thực hành Nguyễn Tất Thành theo mô hình phát triển năng lực của HS*” cùng với phát triển CTNT đã tạo điều kiện mới, cơ hội mới cho các phương diện hoạt động của Trường, trong đó có nhiệm vụ THSP.

Thực hiện CTNT theo định hướng năng lực, HS Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành được khuyến khích, hướng dẫn cách học tập khoa học, hướng đến việc tự học, tự khám phá tri thức. Nhiều phương pháp, kĩ thuật dạy học tích cực, mới được áp dụng trong mỗi giờ lên lớp nhằm khuyến khích HS học tập tự chủ, độc lập và tự tin. Ở đây, HS được giáo dục kĩ năng sống, giá trị sống toàn diện, khuyến khích tham gia các loại hình câu lạc bộ, có nhiều cơ hội giao lưu quốc tế... HS có nhu cầu và hứng thú thể hiện sự hiểu biết và bày tỏ quan điểm cá nhân trong tập thể lớp, trong các giờ học. Nhà trường “*Hiện đại - Thân thiện*” đã trở thành môi trường giáo dục lí tưởng để HS bộc lộ năng lực bản thân. Đây cũng là hình mẫu nhà trường trong thực tiễn mà bất kì SV sư phạm nào cũng muốn quan sát, trải nghiệm để chuẩn bị cho việc học nghề.

Nắm bắt tình hình, ý thức được những nhiệm vụ và yêu cầu mới, nhà trường đã có những điều chỉnh chiến lược và thực hiện một số giải pháp trọng tâm trong công tác THSP, bước đầu thu được những kết quả có ý nghĩa. Cụ thể:

- Trường vẫn duy trì những hoạt động THSP truyền thống cho SV các khoa của Trường ĐHSP Hà Nội. Việc dạy học theo CTNT vẫn phải đảm bảo giúp SV quan sát được đầy đủ hoạt động của một trường phổ thông, các hoạt động dạy của GV và hoạt động học của HS. Yêu cầu đầy đủ và cụ thể hơn là vừa phản ánh được đúng và rõ chương trình giáo dục phổ thông hiện hành về tiến độ, nội dung môn học, logic giữa các bài học; vừa thể hiện được những hoạt động dạy học đặc thù của CTNT.

- SV Trường ĐHSP Hà Nội THSP theo CTNT của Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành không chỉ quan sát, trải nghiệm được những nội dung giáo dục nói chung, nội dung dạy học, phương pháp dạy học bộ môn cụ thể mà còn phải có điều kiện phát triển được các năng lực dạy học bộ môn.

- Nhà trường coi công tác THSP là động lực để tồn tại và phát triển ngày càng vững mạnh, nên đã chủ động nối kết với hoạt động THSP của SV và hoạt động đào tạo nghề của giảng viên các khoa thuộc Trường ĐHSP Hà Nội, giúp cho cả hai phía cùng tận dụng được vai trò, ưu thế và khả năng sáng tạo của nhau, cùng thúc đẩy công tác đào tạo ngày càng hoàn thiện.

3. Triển khai công tác THSP nhằm phát triển năng lực dạy học cho SV Trường ĐHSP Hà Nội và tạo động lực phát triển CTNT của Trường THCS &THPT Nguyễn Tất Thành

3.1. Tiếp tục tham gia công tác đào tạo SV theo nhiệm vụ Trường ĐHSP Hà Nội giao. Năm học 2014-2015, có 8 GV nhà trường đã tham gia dạy nội dung *Rèn kĩ năng viết và trình bày bảng, Rèn kĩ năng nói và thuyết trình* cho SV năm thứ nhất. Đội ngũ GV dạy thực hành nghiệp vụ sư phạm đến từ Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành có thái độ và kĩ năng làm việc chuyên nghiệp, thể hiện từ khâu xây dựng kế hoạch dạy học đến biên soạn nội dung, lựa chọn phương pháp dạy và kiểm tra, đánh giá. Cho đến nay, số GV này vẫn luôn được đánh giá cao về năng lực dạy học, tinh thần trách nhiệm và lòng nhiệt tình.

Từ năm học 2015-2016, phối hợp với *Khoa Tâm lí - Giáo dục*, Trường đã hướng dẫn 770 SV Trường ĐHSP Hà Nội năm thứ hai thực hành nghề. Toàn bộ hệ thống nhà trường, từ Ban Giám hiệu đến các bộ phận chức năng, đội ngũ GV chủ nhiệm đã thể hiện trách nhiệm và nhiệt tình trong việc chuẩn bị tài liệu, xác định cụ thể nội dung THSP cho SV, phân bố thời gian, phân công và tập huấn GV hướng dẫn SV suốt 4 đợt (mỗi đợt 3 tuần). Nhà trường còn chủ động kết nối với giảng viên *Khoa Tâm lí - Giáo dục*, Phòng Đào tạo giải quyết những phát sinh trong quá trình THSP. Đặc biệt, Trường đã xây dựng “*phiếu đánh giá*” SV THSP một cách khoa học, đảm bảo chất lượng THSP, công bằng và hợp lí trong đánh giá kết quả THSP của SV.

Việc THSP toàn diện (cả công tác giáo dục lẫn chuyên môn) của SV năm thứ 3 của các khoa vẫn tiếp tục được duy trì và ngày càng đi vào chiều sâu, nâng cao chất lượng hơn nữa. Đây là “*sân hoạt động THSP truyền thống*” của nhà trường. Chỉ trong năm

học 2014-2015, SV Trường ĐHSP Hà Nội đã được tham gia 815 giờ THSP chuyên môn; 64 giờ báo cáo giới thiệu về nhà trường phổ thông; 88 giờ báo cáo về công tác Đoàn-Đội; 92 giờ báo cáo về công tác chủ nhiệm lớp; 151 giờ sinh hoạt; 18 giờ chào cờ; 17 buổi làm việc với phụ huynh HS. Tổng số lượt SV tham dự THSP trong một năm học là 4.496 giờ và riêng trong học kì 1 (năm học 2015-2016) đã có 1.665 lượt SV THSP công tác chuyên môn.

Để nâng cao hiệu quả các hoạt động THSP, Trường đã kết nối với giảng viên phụ trách THSP của các khoa, khuyến khích họ thường xuyên trao đổi với các tổ chuyên môn và GV trường THSP để cập nhật, thống nhất nội dung THSP, sao cho SV có thể quan sát, trải nghiệm để dàng sự chuyển hóa từ lí thuyết đến thực hành dạy học. Giảng viên phụ trách THSP của các khoa cũng đã phối hợp với GV nhà trường đánh giá chính xác kết quả THSP, thực tập sư phạm của SV qua các tiêu chí đánh giá và những mục tiêu SV cần đạt đã được thống nhất từ trước. Bên cạnh đó, đội ngũ GV chủ nhiệm và GV bộ môn nhà trường cũng nhiệt tình hỗ trợ SV năm thứ ba, năm thứ tư nghiên cứu khoa học, thể nghiệm sư phạm; đặc biệt là với các ý tưởng nghiên cứu khoa học phục vụ đổi mới dạy học hiện nay, giúp SV ngày càng hứng thú hơn với CTNT theo định hướng phát triển năng lực.

3.2. Gắn kết chặt chẽ với đội ngũ giảng viên Trường ĐHSP Hà Nội, coi việc tạo điều kiện cho các giảng viên ĐHSP trải nghiệm thực tế ở Trường là một nội dung THSP. Từ trước đến nay, việc giảng dạy ở trường đại học và dạy học ở trường phổ thông được xem là những hoạt động đặc thù, rất khác biệt và thường tách rời nhau. Tuy nhiên, trên thực tế, sản phẩm đào tạo của trường ĐHSP có thể được “kiểm định chất lượng” ngay ở môi trường Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành. Do vậy, nhà trường đã chủ động đặt vấn đề với giảng viên các khoa Trường ĐHSP Hà Nội để cùng chung tay đào tạo nghề cho SV. Các giảng viên trường ĐHSP (giảng viên thuộc bộ môn *Phương pháp dạy học* và các môn *Khoa học cơ bản*) được khuyến khích quan tâm, sâu sát hơn với chương trình dạy học hiện hành ở trường trung học, nên xuống trường phổ thông để trải nghiệm thực tiễn. Thực tiễn nhà trường phổ thông sẽ giúp giảng viên điều chỉnh hợp lí nội dung và phương pháp dạy học, nhằm giảm tính hàn lâm, tăng khả năng ứng dụng và sự hấp dẫn cho chương trình đào tạo ở đại học.

Nhiệm vụ của giảng viên bộ môn *Phương pháp dạy học* là hướng dẫn cho SV thành thực các kĩ năng lên lớp, vận dụng hiệu quả các kĩ thuật dạy học, phương pháp dạy học... Nhà trường đã cung cấp

những trường hợp, tình huống dạy học cụ thể sinh động, các lớp HS có thật, điển hình để góp phần giúp cho giờ dạy phương pháp không đi vào “sáo mòn”, “lí thuyết suông”. Với mỗi môn học, nhà trường đều có thể cung cấp tư liệu chuyên môn, giới thiệu GV giỏi để trao đổi kinh nghiệm dạy học, dạy mẫu những đơn vị kiến thức cụ thể bằng các phương pháp, kĩ thuật dạy học cụ thể. Bằng cách này, giảng viên Trường ĐHSP Hà Nội (đã có kinh nghiệm thực tiễn ở trường phổ thông) sẽ rất sáng tạo trong việc tổ chức hoạt động THSP cho SV; ngược lại, SV sẽ có cơ hội được học tập nhiều hơn. Giảng viên và SV Trường ĐHSP Hà Nội đã hưởng lợi từ những hoạt động THSP thiết thực và hiệu quả này.

Từ việc tìm hiểu, tham gia trải nghiệm tại Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành, nhiều chuyên gia giáo dục của Trường ĐHSP Hà Nội đã trở lại tập huấn nâng cao năng lực cho GV; tích cực tham gia các hoạt động giáo dục khác của nhà trường (làm báo cáo viên trong các buổi sinh hoạt câu lạc bộ Cha mẹ HS, tập huấn cho HS về phương pháp học tập hiệu quả, sức khỏe sinh sản vị thành niên...). Sự kết hợp giữa các khoa và trường THSP không chỉ đem lại những trải nghiệm cho giảng viên, SV ĐHSP mà còn là một dịp để GV nhà trường được học hỏi nâng cao trình độ của mình. Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành xác định đây là một ưu thế mà không phải trường phổ thông nào cũng có được.

Ở mức độ thâm nhập thực tiễn cao nhất, một số giảng viên Trường ĐHSP Hà Nội tham gia dạy học trực tiếp, trở thành thành viên của Hội đồng giáo dục nhà trường. Đây cũng là thuận lợi đáng kể cho công tác THSP, không chỉ ở việc các giảng viên này sẽ là những GV dạy THSP chủ yếu cho các tổ bộ môn của Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành, họ còn là những người đánh giá, điều chỉnh nội dung THSP theo cả hai góc nhìn, đảm bảo sự đa chiều và tính khoa học cho một phương diện đào tạo của Trường ĐHSP Hà Nội. Có sự tham gia của đội ngũ giảng viên Trường ĐHSP Hà Nội, CTNT được thiết kế và triển khai vừa đúng quy trình khoa học, vừa có “hơi thở thực tiễn nhà trường” nên mềm mại, linh hoạt và hiệu quả hơn. Như vậy, trong việc phát triển CTNT ở Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành, các giảng viên Trường ĐHSP Hà Nội - GV nhà trường đã tham gia với nhiều tư cách: người nghiên cứu khoa học về CTNT, GV trực tiếp dạy học theo CTNT, người xây dựng và điều chỉnh, cũng là người thẩm định CTNT...

3.3. Tạo điều kiện cho SV Trường ĐHSP Hà Nội thâm nhập vào các hoạt động của nhà trường. Nhà trường đã xác định phải tạo cho SV môi trường

trải nghiệm sư phạm thật sự. SV đến Trường THSP phải trực tiếp xây dựng kế hoạch dạy học, tìm hiểu những trường hợp cụ thể của nhà trường, được hướng dẫn soạn giáo án, tổ chức dạy học, tổ chức các hoạt động giáo dục thật sự. Nhà trường tạo điều kiện thuận lợi nhất để những SV THSP có những trải nghiệm và tập dượt nghề nghiệp ban đầu có ý nghĩa. Mặt khác, Trường luôn tạo điều kiện để SV THSP được tham gia nhiều hơn các hoạt động giáo dục của nhà trường, như: SV làm tình nguyện, tham gia các hoạt động giảng dạy và giáo dục HS; hướng dẫn HS phổ thông nghiên cứu khoa học... Đây cũng là cách giúp SV tiếp cận toàn diện hơn với thực tiễn giáo dục phổ thông. Những trải nghiệm thực tiễn luôn đem đến cho SV sự hứng thú, bồi đắp niềm say mê nghề nghiệp trong các em - những thầy cô giáo của tương lai.

Từ mô hình đào tạo GV của Trường Đại học Chi-ba (Nhật Bản), cộng với việc nhận thức được ý nghĩa của việc gắn kết giảng đường đại học với nhà trường phổ thông, mong muốn thực hiện mô hình trải nghiệm sư phạm, Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành đã chủ động đề xuất với Trường ĐHSP Hà Nội quy trình 4 bước để hướng dẫn SV năm thứ ba THSP, nội dung thiết kế giáo án và tổ chức các hoạt động dạy học: - *Bước 1*: Tìm hiểu cơ sở lí luận, nghe giảng viên hướng dẫn, xác định tiêu chí đánh giá hoạt động THSP (tại giảng đường Trường ĐHSP Hà Nội); - *Bước 2*: *Quan sát giờ dạy mẫu*: SV xem băng tư liệu hoặc dự giờ trực tiếp tại Trường; - *Bước 3*: *Tiến hành dạy thử*: SV tự thiết kế giáo án, giảng tập cho giảng viên và các SV khác dự giờ. Giảng viên góp ý giáo án và hoạt động dạy học; - *Bước 4*: *Tham gia dạy học trực tiếp cho HS*. Những SV dạy thử đạt yêu cầu sẽ được giảng viên Trường ĐHSP Hà Nội giới thiệu để trực tiếp dạy học một đơn vị kiến thức hoặc một bài học trong CTNT của Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành, các SV khác và GV dự giờ. Một tiết dạy có thể để 3-4 SV cùng tiến hành (mỗi SV phụ trách một hoạt động dạy học).

Việc SV tham gia THSP trực tiếp trong Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành cũng có tác động hai mặt: - SV được tiếp cận với những điểm mới về nội dung và phương pháp dạy học, được thị phạm những điều các giảng viên đã dạy; - Ngược lại, cũng đặt ra những yêu cầu với GV nhà trường, trở thành động lực dạy học cho GV và thúc đẩy việc phát triển CTNT ngày càng trở nên hoàn thiện.

Công tác THSP là nhiệm vụ cốt yếu, là mục tiêu xây dựng nhà trường, cũng là động lực đối với mỗi

thành tố tham gia vào sự nghiệp phát triển của Trường THCS&THPT Nguyễn Tất Thành. Trong tình hình nhà trường đang từng bước hoàn thiện CTNT, bên cạnh những nỗ lực nội sinh, Trường cũng cần nhận được sự chung tay góp sức từ nhiều phía: các cấp lãnh đạo của Trường ĐHSP Hà Nội, các khoa đào tạo SV và chính các SV sư phạm để công tác THSP ngày càng chất lượng, hiệu quả hơn. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2014). *Quy chế hoạt động của trường thực hành sư phạm* (Ban hành kèm theo Thông tư số 16/2014/TT-BGDĐT ngày 16/5/2014 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- [2] Trường Trung học cơ sở & Trung học phổ thông Nguyễn Tất Thành - Trường Đại học Sư phạm Hà Nội (2013). *Đề án Xây dựng Trường phổ thông thực hành Nguyễn Tất Thành theo mô hình phát triển năng lực của học sinh*.
- [3] Trường Trung học cơ sở & Trung học phổ thông Nguyễn Tất Thành (2015). *Báo cáo của Hiệu trưởng Trường Trung học cơ sở & Trung học phổ thông Nguyễn Tất Thành về giải pháp nâng cao chất lượng công tác thực hành sư phạm*. Hội nghị tổng kết năm học 2014-2015 của Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [4] Kenneth T. Henson (2001). *Curriculum Planning (Second Edition)*. McGraw-Hill. United States.
- [5] M. Singer - L. Sarivan (2006). *Towards a competence based curriculum for STM teacher: A cognitive mode*. Institute for Educational Sciences, Bucharest, Romania.

Hồi ứng trải nghiệm và tổ chức...

(Tiếp theo trang 57)

- [2] Beach - Richard W (1993). *A Teacher's Introduction to Reader - Response Theories*. NCTE.
- [3] Rosenblatt - Louise M (1960). *Literature: The Reader's Role*, English Journal, Vol.49, No.5.
- [4] Probst Robert E (2004). *Response and Analysis - Teaching Literature in Secondary School*, Heinemann.
- [5] Probst Robert E (1988). *Transactional Theory in the Teaching of Literature*, Journal of Reading, January.
- [6] Hoàng Thị Mai. *Lí thuyết ứng đáp của người đọc và việc đổi mới phương pháp dạy đọc văn ở nhà trường phổ thông*. Kỉ yếu Hội thảo khoa học quốc gia về dạy học Ngữ văn ở trường phổ thông Việt Nam.
- [7] Beach - Richard W. Beach - Marshall - James D (2005), *Teaching literature in the secondary school*, 1991.
- [8] Rosenblatt - Louise M., *Making meaning with the texts, selected essays*, Heinemann.
- [9] Todorov. *Tzventan Todorov và nền văn chương đang làm nguy*. Trần Huyền Sâm dịch và giới thiệu, trong *Văn học nhà trường những điểm nhìn* (Phan Trọng Luận) (2011). NXB Đại học Sư phạm.